

PREZIDENTŮV VĚZEŇ

Vladimír
Škutina

Prezidentův vězeň

Vladimír Škutina

Znění tohoto textu vychází z díla [Presidentův vězeň](#) tak, jak bylo vydáno Středočeským nakladatelstvím a knihkupectvím v Praze v roce 1990.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Vladimír Škutina: Prezidentův vězeň), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 2. 10. 2026.

OBSAH

Májové ráno	5
Jak jsem snížil vážnost prezidenta republiky.....	13
100 dní v Ruzyni	18
Kartouza valdická čili Bijoux de Boheme	30
„Kriminálníci“ čili lidé, s nimiž jsem se setkal	34
Štědrý večer	43
Amnestie	50
Vůl jako kulturní činnost	54
Doslov	57

Májové ráno

- Koliks vyfasoval?
- Šestnáct měsíců.
- A za co, prosím tě?
- Za nic!
- Tak to mě nenalejvej, tos musel něco udělat - za nic se dává pět let...

Před pomníčky padlých barikádníků stály děti v bílých košilích a tvářily se zimomřivě.

Bylo odpoledne 5. května roku 1962 – tedy dávno, dávinko po překonání následků kultu osobnosti.

Všechny noviny ještě jednohlasně přežvykovaly prvomájový projev Antonína Novotného, v němž – jak už bylo jeho zvykem – vyhrožoval a spílal inteligenci. Můj vzácný profesor Václav Wasserman mě zrovna přesvědčoval, že by mu – Antonínu Novotnému – měl někdo taktně vysvětlit, že se neříká „zemEdělci“, ale že nad tím E je háček, a že se to tedy vyslovuje „zemědělci“.

Toho dne navečer se konala přehlídka amatérského filmu v Trojické ulici a režisér Wasserman si mě přišel vyzvednout do redakce v Jungmannově třídě číslo 15. Protože jsem měl vyřídit ještě nějaké dopisy, rozhodl se, že půjde napřed.

Krátce po jeho odchodu vešli do redakční místnosti bez zaklepání dva muži, jeden vysoký a druhý podsaditý.

První měl ruce v kapsách koženého kabátu a velice hrubý výraz v tváři – říká se o takových lidech: „Toho bych nechtěl potkat v noci v parku!“ Druhý vypadal jako zkrachovaný překupník koní a táhlo

z něho pivo. Tato okolnost mě také zpočátku zmátla. Považoval jsem je za zbloudilé alkoholiky.

„Rádi bysme si s vámi promluvili,“ řekl ten, jehož bych nechtěl potkat v noci v parku.

„Prosím,“ odpověděl jsem nic zlého netuše. „Posaďte se!“ A s blahosklonným pokynem člověka, jenž udílí audienci, jsem jim ukázal na křesla u konferenčního stolku.

„Tady ne,“ zachroptěl ten, co z něho táhlo pivo. „My jsme vod Bezpečnosti,“ dodal a vytáhl z kapsy nějaký průkaz.

Dneska vím, že jsem si měl průkaz prohlédnout, že jsem měl trvat na předložení zatykače a že jsem měl a mohl udělat spoustu věcí. Jenže kouzelné slovo „Bezpečnost“ ve mně vyvolalo podmíněné reflexy, takže jsem náhle přestal být blahosklonně povýšený a dostal jsem hrozný strach. Strach, který se těžko dá popsat. Na mou duši, že jsem v té chvíli neměl ponětí, proč ti dva zatykači jsou v redakční místnosti, neměl jsem potuchy, že mě povevou do věznice, do jedné z nejhorších věznic v Evropě. Napadlo mě, že se potřebuji o čemsi poradit, že možná budou chtít nějaké svědectví nebo co.

Člověk si vzniklé situace v životě vždycky idealizuje a možná, že to je dobře. Přesto jsem měl nevyslovitelnou hrůzu a snad jsem i zčervenal. Napadlo mě, že si musím zavolat domů. Měl jsem strach, jestli se tam snad něco nestalo. Má žena byla nemocná a měli jsme právě pětitydenní dceru. Teď vím, že by kvůli tomu za mnou nechodila Bezpečnost, ale ve chvílích strachu napadne člověka ledacos.

„Zavoláte si až potom,“ řekl ten, jehož bych nechtěl potkat v noci v parku, a zastoupil mi cestu k telefonu.

To mě na druhé straně uklidnilo, protože to vzbuzovalo naději na návrat. Měl jsem modrý svetr z Itálie a připadalo mi neslušné

chodit někam s Bezpečností bez saka. Vzal jsem si proto na sebe přisiplášť, zavřel jsem stůl a vyšli jsme na schodiště. Ještě dnes, když po těchto schodech v hlavní redakci publicistiky v Čs. televizi sestupuji, ohlížím se podvědomě, jestli snad za mnou není ten závan nadměrného požití piva a ten hubený čahoun, jehož bych nechtěl potkat v noci v parku.

Vyšli jsme před dům do Jungmannovy třídy, kde stály dvě šestsettrojky. U jedné otevřeli zadní dvířka a vybídli mě, abych si sedl. Ti dva návštěvníci se posadili každý z jedné strany a já dodnes zápolím se zdvíhajícím se žaludkem, neboť ten, který vypadal jako zkrachovaný překupník koní, mi s hlasitým říháním oddychoval na zátylek.

Ještě přišel z předního auta nějaký muž a zeptal se, jestli je u nás někdo doma. Řekl jsem, že žena, a on to křikl dopředu. Slyšel jsem, jak kdosi v tom předním autě poznamenal, že to má nejraději, když je doma mladá ženuška sama. Ale druhý hlas ho usadil:

„Z toho moc nebude – vona je šestinedělka!“

Trochu mě to zarazilo a muže, který se přišel zeptat, jestli je někdo doma, zřejmě taky, protože dal rychle pokyn našemu řidiči, abychom jeli, a já pak zahlédl, jak těm dvěma v první šestsettrojce spílá.

Zahnuli jsme do Lazarské a pak do Spálené. Myslel jsem, že mě vezou do Bartolomějské. Taky to tak vypadalo, jenže my projeli kolem Bartolomějské a jeli dál Husovkou ke knihovně a k Rudolfinu.

Pamatuji se velice přesně, že jsem si všiml těch dětí u pomníčku padlých, a protože jsem krátce předtím viděl Ionescova Nosorožce, uvědomil jsem si, že pan Ionesco je proti naší současnosti učiněný socialistický realista. Že tohle, v čem žijeme, je dokonalá absurdita.

V Dejvicích před bývalou Masarykovou kolejí, kde je dneska nějaký odbor ministerstva vnitra, zastavili a mě napadlo, že to bude mít asi něco společného se špionáží, protože jsem si naivně myslel, že v té Masarykově koleji je oddělení pro špionáž a kontrašpionáž.

Ten, jehož bych nechtěl potkat v noci v parku, vystoupil a rozhlížel se po Velvarské. Druhý, ze kterého táhlo pivo, řekl: „Vyser se na něj, von dojede!“ a tak ten dlouhý si zase sedl vedle mne a jeli jsme dál.

Uklidnilo mě to, protože jsem se nějak vnitřně ujistil, že se špionáží nebudou mít asi nic společného. Pořád mě ještě nic nenapadlo. Až teprve když jsme začali od konečné jedenáctky sjíždět k ruzyňské věznici, vzpomněl jsem si na všechny hrůzostrašné historky, pojící se s tímto bohulibým zařízením, a vyrazilo mi to dech.

„To jsem jako zatčen?“ zeptal jsem se naivně a ten, co zapáchal pivem, se bujaře rozesmál a odpověděl „Ne, vezeme vás na frťana!“

Šestsettrojka zastavila před železnými vraty, která se automaticky otevřela a prostor věznice nás pohltit. Projeli jsme několika rafinovanými zákruty a zastavili před zadním vchodem zamřížovaného baráku.

Vyšli nám vstříc dva uniformovaní muži s červenými výložkami a po krátké domluvě s mými průvodci mě převzali do své laskavé péče. Nejprve mě strčili do místnosti, kde byly dvě židle a stůl, a nařídili mi, abych čekal. Ještě předtím mi odebrali občanský průkaz. Pak odešli a za sebou zamkli.

Po chvíli se dveře opět otevřely a dobromyslný stařík v bachařské uniformě mě vyzval, abych ho následoval. Pamatuji se velice přesně, že řekl, abych ho následoval, neboť mě ta větná vazba z úst bachaře překvapila.

Dovedl mě do jiné místnosti a přikázal, abych se svlékl do naha, a přitom sepisoval můj inventář. Zvlášť zapsal obsah mých kapí.

Pak jsem musel jít pod sprchu a jakýmsi štiplavým a zapáchajícím mýdlem jsem byl odvšiven a odcivilizován. Dostal jsem třičtvrtěční spodky (vzpomínám si, že se mi v té chvíli objevil před očima můj dědeček-truhlář, který takové spodky nosil). K spodkům jsem dostal noční košili bez límce, jakou nosíval Charles Chaplin ve svých groteskách pro zvýšení komického účinku. Jenže to nebyla noční košile, nýbrž košile pro den i noc, jak jsem pak byl zasvěceně poučen. K tomu mi přidali pantofle bez paty a teplákovou soupravu hnědé barvy. Hnědou barvu jsem odjakživa nenáviděl, ale kdyby mi někdo od té doby poradil, že si mám koupit hnědé šaty, možná, že by mě sklátil infarkt.

Pak ten laskavý starý bachař, který uměl říkat „Následujte mě!“, řekl, že si mám dát ruce za záda, sklonit hlavu a jít před ním. Vždycky když prý někdo půjde po chodbě, mám se postavit čelem ke zdi, dívat se do zdi nebo na zem a neohlížet se.

To už nezavazovali oči černým šátkem. Toto už byl výdobytek socialistické zákonnosti, jak jsem byl po celou dobu vězení poučován.

Vzal mě do výtahu a odvezl do druhého patra. Aspoň si myslím, že to bylo druhé patro, poněvadž na cele bylo číslo 203.

V druhém patře mě předal jinému, mnohem mladšímu bachaři, ten odemkl spojovací mříže mezi odděleními, otevřel celu s číslem 203 a vpustil mě dovnitř.

Cela byla úzká s neprodyšným oknem, aby nebylo vidět, a bylo tam zima. Z otevřeného otvoru v podlaze zapáchalo. Později mi vysvětlili, že to je jednak záchod, jednak umyvadlo a jednak studně na občerstvení žíznicích. Byl jsem vždycky pro pokrok

a racionalizaci, ale tohle trojúčelné zařízení se mi nelíbilo. Pak tam byla sklápěcí sedačka a sklápěcí lůžko, do něhož mi za malou chvíli přinesl různolící poručík dvě deky, prostěradlo a povlak na podhlavník a vyložil mi, jak se s tím zachází, což bylo vzhledem k mému polytechnickému minimu značně složité.

To jsem byl pořád ještě v psychickém traumatu. Neuvědomoval jsem si dobře, co činím, a všechno, co jsem dělal, prováděl jsem mechanicky a spíš podvědomě puzen pudem sebezáchovy. Pořád jsem měl ten nevyslovitelný strach a v krátkých intervalech jsem čtyřikrát za sebou zvracel, i když jsem pak už nic v žaludku neměl.

Jak dlouho jsem byl v cele, to dneska při nejlepším vůli nemožu odhadnout. Víím jen, že když už jsem byl na pokraji šílenství, otevřely se dveře a přísný mladý bachař trhnul hlavou; když jsem hned tomuto laskavému pokynu neporozuměl, křikl na mne: „Pojďte se mnou!“ Mnohem později jsem se od spoluvězňů dověděl, že této kategorii bachařů se říká „psovodí“. Mohlo mě to hned napadnout, protože mě skutečně vedl jako psa. Pořád jsem musel strkat hlavu ke zdi – když odmykal spojovací mříže, když je zamykal, když přivolával výtah, když výtah zastavil a on se šel podívat, jestli někdo nejde po chodbě. Chybělo jen, aby se plácal po stehnu a volal: „K noze, Amure!“

Vedl mě dlouhou nepřijemnou chodbou, pak zaklepal u jedněch dveří a ohlásil:

„Soudruhu kapitáne, přivádím obviněného Škutinu!“

Muž uvnitř řekl, že dobře, já směl odtrhnout hlavu od zdi a vejít do místnosti. Že to byl kapitán, jsem poznal z psovodova hlášení. Tento zavalitý bonviván byl v civilu a zrovna si perořízkem ořezával tužku. Vyzval mě, abych se posadil do kouta na rohové prkénko, a rozsvítil na mne světlo. Snad aby na mne lépe viděl, anebo abych mu já neviděl do obličeje.

Cítil jsem, že má před sebou kávu a dostal jsem úplně živelnou chuť na šálek kávy. Tato chuť měla být ukojena až po deseti měsících.

„Tak mi povídejte,“ řekl po dramatické pomlce vyšetřující a já se hloupě zeptal, co mám povídat.

„Vždyť vy víte,“ řekl laskavě a já přes světlo zahlédl, jak dává hlavu na stranu a vyčkává.

Jenže já doopravdy nevěděl. Myslel jsem na domov, a protože jsem měl strach, co je u nás doma, a protože jsem viděl na stole telefon, požádal jsem tohoto laskavého muže, jestli bych si mohl zavolat. Z toho je vidět, jak neúplné představy jsem měl o systému Bezpečnosti v roce 1962.

Odpověděl, že to není možné. Poprosil jsem ho tedy, aby on zavolal a řekl mé ženě, že se mi nic nestalo. Odvětil, že už jí to řekli jiní.

Teprve když jsem se vrátil po odpykání trestu domů, jsem se dověděl, že ta druhá šestsettrojka jela k nám a její posádka provedla přesně to, co se ukazovalo ve válečných filmech o raziích gestapa v domácnostech podezřelých antifašistů.

Když přijeli k nám, byl právě čas ke krmení dcery. Muž, který přepadovému komandu velel, řekl, že krmení počká, aby jim žena ukázala, kde mám věci.

Nejprve před jejíma očima vyrabovali psací stůl a sebrali všechny písemnosti, které tam našli. Pak brali jednu knížku za druhou, vytřepávali ji hřbetem vzhůru, jestli snad nemám mezi stránkami ukrytý nějaký špionážní materiál, a pak knihu hodili na zem. Jiní z přepadového komanda zas řádili v ostatních místnostech. Přes toto početné personální obsazení jim prohlídka mého bytu trvala osm hodin, zatímco má dcera plakala a má žena se zvolna učila nenávidět. Ani jí neřekli, proč jsem byl zatčen.

Myslím, že v době, kdy přepadové komando opouštělo můj zdevastovaný byt, já už příčinu zatčení znal: „Snižování vážnosti prezidenta republiky, podle paragrafu 103.“

Řekl jsem prý, že prezident republiky Antonín Novotný je vůl.

Jak jsem snížil vážnost prezidenta republiky

„A zatímco vedli Švejka do přijímací kanceláře, U Kalicha předával pan Palivec hospodu své plačící ženě, těše ji svým zvláštním způsobem:

– Neplač, neřvi, co mně mohou udělat kvůli posranému obrazu císaře pána?“

(Jaroslav Hašek: Dobrý voják Švejk)

Ta historie s mým zavřením pro urážku hlavy státu dostala za těch několik let odstupu určitý pikantní nádech a stala se dostatečně známou – spíš jako anekdota než jako holý fakt, a proto považuji za nezbytné uvést všechny legendy a pověsti na pravou míru.

Nuže – není pravda, že jsem měl štěstí, že jsem dostal jen šestnáct měsíců, a ne patnáct let, protože jsem prozradil státní tajemství. Není ani pravda – jak na mne krátce po mém propuštění pokřikoval přes celé divadlo ABC spisovatel Vratislav Blažek, že jsem prý dostal milost, ale že jsem odmítl jít domů, pokud Antonín Novotný bude vůl. Není ani pravda, že jsem u soudu trval na konfrontaci s prezidentem republiky, aby se prý ukázalo, kdo z nás dvou je větší vůl. To všechno si vymysleli lidé, kteří mě už tenkrát měli raději než Antonína Novotného.

Skutková podstata byla mnohem prozaičtější.

V roce 1958 natočil režisér Oldřich Lipský v česko-slovensko-jugoslávské kooperaci barevný film Hvězda jede na jih, při jehož natáčení strávila řada herců, zpěváků a filmařů krásné prázdniny na Jadranu. Byl jsem spoluautorem scénáře, ale protože jsem

v těch letech vykonával základní vojenskou službu, slunečních orgií u moře jsem se bohužel nezúčastnil. Film to byl značně nevyvedený, a když byl pak s osmiletým zpožděním uveden do našich kin, říkali o něm vtipnější přátelé, že to je „představa malého Oldříška a Vládíčka, jak si představují muzikál“. Umělecké kvality či nekvality filmu zhodnotili s osmiletým odstupem povolání kritikové, jenže dřív než tak mohli učinit, bylo rozhodnuto pohlížet na prezidenta Josefa Broze Tita opět jako na krvavého psa a Jugoslávii vyřadit ze seznamu přátel. Byla dokonce svolána celostátní konference do pražského Parku kultury a oddechu, na níž první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný zasvěceně vysvětlil plénu, co je to revizionismus a proč se ho máme vystříhat, a mimo jiné odstrašující příklady uvedl doslova: „I někteří filmoví tvůrci, jako Oldřich Lipský a Vladimír Škutina ve filmu Hvězda jede na jih, podlehli kosmopolitním tendencím jugoslávských revizionistů.“

Na podkladě tohoto odborného posudku bylo zakázáno film promítat v československých kinech. Prohlásil jsem tehdy na několika veřejných shromážděních, jako je Filmový klub, hospoda U Jelínků, hospoda U Pinkasů, že by Antonín Novotný neměl mluvit do věcí, kterým nerozumí, byť byl prezidentem republiky.

Dávno jsem už na nešťastný film zapomněl, když jsem na podzim roku 1961 – tedy více než dva roky po činu – byl předvolán na Bezpečnost a obviněn ze snižování vážnosti prezidenta republiky. Prohlásil jsem, že si žádného snižování nejsem vědom, ale mladý a snaživý vyšetřovatel mi přečetl z jakýchsi tajných desek spis, v němž kdosi udává, že jsem měl prohlásit, „že prezident republiky Antonín Novotný je despota, gauner a vůl“.

Chtěl jsem vědět, kdo to udává, ale vyšetřovatel řekl, že to je státní tajemství a že Bezpečnost kryje své informátory. Po několi-

kerém opakovaném výslechu se vyšetřovateli podařilo usmlouvat to jen na toho „vola“, ale já popíral i to a žádal o předvolání jedenácti hodnověrných svědků.

O despotovi a gaunerovi se dál už nemluvílo, neboť vyšetřovatel připustil, že se mohl informátor přeslechnout. Bylo mi divné, že informátor může přeslechnout tak jadrná slova, jako je „gauner“ a „despota“, a nepřeslechně slovo tak nezvukomalebné a šumlující, jako je „vůl“. Ale vyšetřující řekl, že není od toho, aby se se mnou přel o slovíčka, že pro něho je slovo „vůl“ snižováním vážnosti prezidenta republiky a že to dává prokurátorovi. Zeptal jsem se, jestli je snižováním vážnosti prezidenta republiky i to, když jsem slova „vůl“ neužil, ale on zaklapl spis a řekl:

„My už si s vámi poradíme!“

Tuto větu jsem pak v následujícím řízení slyšel mnohokrát a jistě se mi nikdo nemůže divit, když se dnes ptám, jak si tito soudruzi od Bezpečnosti v dnešním demokratizačním procesu poradili sami se sebou.

V prosinci roku 1961 se případ dostal před Obvodní soud pro Prahu 1. Redaktor Adolf Ginter, předvolaný jako svědek, napsal ve svém vyznání v Rudém právu v neděli dne 24. března, když popisoval můj trestný čin, že mu bylo líto, kolik zbytečného času a vzdělání musela vynaložit mladá a půvabná předsedkyně senátu, aby pak oboje promarňovala na procesech, jako byl můj. Půvabná předsedkyně byla z celého případu viditelně zmatena, a protože nechtěla připustit, že je jí skutková podstata mého trestného činu k smíchu, křičela na mne v pravidelných intervalech, že jestli se nepřiznám, budu vzat do vazby, což mi připadalo velice nelogické. Soudce z lidu, sedící po její levici, potřeboval projevit svou soudcovskou autoritu, a proto na mne zařval, že abych si ho nepřál, až se mu jednou dostanu pod ruce. Poznamenal jsem, že

pod ruce se dostává člověk katovi, a žádal jsem, aby jeho výrok byl zaprotokolován. V tom mi vyhověno nebylo, nýbrž naopak maličká prokurátorka, která sotva viděla přes zábradlí, si vzala slovo a hovořila o prohnilitosti některých intelektuálů a kulturních pracovníků; a to zaprotokolováno bylo.

Předvolaní svědci jeden po druhém přistupovali před senát a pod přísahou svědčili, že jsem větu „prezident republiky Antonín Novotný je vůl“ neřekl. Byli to mužové úctyhodní, mezi nimi univerzitní profesori, a paní předsedkyně senátu, která měla před sebou rozkaz od Státní bezpečnosti odsoudit mě jako exemplární případ, z toho začínala být čím dál tím víc nervóznější.

Protože jsem k soudnímu líčení přistupoval bez obhájce, neboť jsem tvrdil, že obhájce nepotřebuji, když jsem nic neprovedl, bylo líčení odročeno pro nedostatek důkazů s tím, že příště musím mít obhájce.

K druhému líčení ještě před Vánocemi 1961 jsem se dostavil se svým přítelem z klukovských let JUDr. Otakarem Motejlem v roli obhájce. A zas předstupovala řada svědků a všichni souhlasně potvrzovali, že jsem inkriminovanou větu nikdy nevyslovil. Můj obhájce proto žádal, aby bylo řízení zastaveno pro nedostatek důkazů. Paní předsedkyně však měla od Státní bezpečnosti jiné příkazy, a proto líčení opět odročila.

Dne 12. ledna roku 1962 došlo k třetímu a závěrečnému stání tohoto prvního kola, k němuž se dostavili dva svědci, které jsem v životě předtím neviděl. Jeden z nich byl náš kdysi zasloužilý sportovec, vězněný pro pašování hodinek, a druhý byl jeho spoluviník, vězněný pro prodávání pašovaných hodinek. Oba prohlásili, že se sice nepamatují, že bych inkriminovanou větu řekl, ale že to je možné. Soud tedy na základě těchto dvou pochybných svědectví nabyl přesvědčení, že jsem žalovanou větu vyřkl, a po krátké

poradě mě odsoudil na šest měsíců podmíněčného trestu odnětí svobody.

Později se ukázalo, že v době, kdy jsem měl žalovanou větu vyřknout, byli oba korunní svědci ještě ve vězení pro hospodářské delikty.

Měli jsme tehdy před premiérou Československé lední revue Ledový večerník, jejíž premiérou se otvírala Sportovní hala v pražském Parku kultury a oddechu Julia Fučíka. Byl jsem spolu s režisérem Oldřichem Lipským autorem této revue, a když jsem chodil na zkoušky do haly, kterou ještě v rychlosti dostavovali vězňové, netušil jsem, že to nebude trvat dlouho a zařadím se mezi „mukly“.

V té době – data už si přesně nepamatuji – jsem se sešel s několika přáteli, z nichž někteří také svědčili v můj prospěch u soudu, a rekapitulovali jsme celou záležitost. Znovu jsem nahlas opakoval, že jsem nikdy neřekl, že „prezident republiky Antonín Novotný je vůl“, ale když jsem za to byl odsouzen, je to jako bych to měl předplacené, a proto prohlašuji s plným vědomím, že vůl je.

V místnosti bylo asi padesát lidí. Nikdo z nich nepovstal, nikdo mě neokřikl, nikdo mě nepokáral. Dokonce bych si troufal tvrdit, že můj výrok vzbudil mezi přítomnými sympatie. Padlo ještě pár anekdot a šlo se domů.

A to je vše, co předcházelo mému zatčení dne 5. května roku 1962.

100 dní v Ruzyni

Přijede do Prahy černošský soubor a předvádí na pódiu Lucerny divošské tance.

Dívá se na ně právě rehabilitovaný vězeň a ptá se svého souseda:

- Ty, poslyš, měli v Ruandě Ugandě taky 50. léta?*
- Ne, proč?*
- Pak teda nechápu, z čeho zdivočeli...*

Můj vyšetřovatel na mne nikdy nekřičel, nevyhrožoval mi a ani mě fyzickým násilím neovlivňoval. Nevím, co dělal předtím, ale zdá se mi, že tento obtloustlejší kapitán byl ve svém povolání nešťasten. V jedné sdílné chvilce mi řekl, že chodí pomáhat stavět stadión pražské Slávie, že to je jeho koníček. Pil hodně kávy a jediné, co mě na něm velice zlobilo, bylo to, že mi nenabídl a že ta káva tak provokativně voněla.

Když jsem na úvodní ceremoniál, abych povídal, odvětil, že nevím, co bych měl povídat, a on zas trval na svém, že vím, a já zas, že nevím, rozhodl se, že mě seznámí se skutkovou podstatou.

Přečetl mi, že jsem tehdy a tehdy tam a tam snížil vážnost prezidenta republiky. Řekl jsem, že jsem ji snížil, a on vítězoslavně zvolal: „Tak vidíte!“ Zřejmě čekal odpor, neboť, jak říkal vyšetřující v Putimi Josefu Švejkovi, každé zapírání ztěžuje přiznání, a Švejk dodával, že naopak.

Vypnul tedy magnetofon, který měl pod stolem pro případnou konfrontaci zapnutý, a vložil do stroje papíry, aby sepsal protokol. Psaní na stroji mu činilo značné potíže, a jak jsem si všiml, pletl

si zvláště háčky nad velkými písmeny s uvozovkami, takže musel často mazat a mně to nedalo a nabídl jsem se, že bych mu to napsal. Podíval se na mne, jako se dívá wimbledonský vítěz na začátečníka, který ho přišel vyzvat, aby si s ním zapinkal, a tvrdošíjně tiskl písmeno za písmenem, i když to trvalo déle, než bylo nutné.

Naštěstí byl protokol krátký, vyšetřování bylo skončeno, já vše přečetl, opravil jsem nějaké hrubky, namítl jsem, že tak komoleně nemluvím, ale když se mi dostalo vysvětlení, že on je od toho, aby má slova upravoval do protokolárního jazyka, už jsem neprotestoval a podepsal.

Smáčkł tlačítko, dostavil se psovod, já mu řekl „Dobrou noc“ – psovod do mne strčil a pokáral mě, abych se k vyšetřovateli choval slušně, přitlačil mě ke zdi, sklapl podpatky a hýkl: „Soudruhu kapitáne, dovolte mi odejít,“ načež můj vyšetřovatel mu to dovolil a psovod mě stejnými cestami se zastávkami s hlavou u zdi vedl zpět do cely.

Zapadly za mnou dveře a mne přepadl záchvat smíchu. Snad to byla reakce na předcházející strach, snad to bylo uvolnění. Nevím. Smál jsem se, až mi tekly slzy, a když bachař otevřel dveře a křičel na mne, že si musím okamžitě rozestlat a lehnout, nebo půjdu do korekce, připadalo mi to taky k smíchu.

Odestlal jsem si, šaty jsem složil na zem před lůžko podle předpisu, lehl si a vůbec mi nepřipadalo, že se musím bát, že jsem poprvé v životě v kriminále. Byl jsem přesvědčen, že po přiznání a podepsání protokolu už nebude důvodu, proč bych měl být ve vazbě, a čekal jsem, že se co chvilí otevřou dveře cely a pošlou mě zase domů.

V tomto blahém a nadějném čekání jsem přečkal prvou noc – nebo přesněji řečeno zbytek první noci – a připadalo mi divné, že kdosi utíká po chodbě a křičí „Budíčééééek!“ a hned nato otvírají

dveře cely, aby mi službu konající bachař podal ručník a pustil trochu vody. Ručník musel být přede dveřmi na chodbě a voda se pouštěla také zvenčí jen na požádání.

Po ranní očiště se dostavil do cely různolící poručík a otázel se, zda mám nějaké přání či stížnost. Řekl jsem, že bych rád šel domů. Na to on odvětil, že to prý každý, a zas vypochoval.

Celé dva dny jsem byl ponechán v ajnclíku bez jakékoli zprávy o svém dalším osudu, jakož i bez zprávy o čemkoli, neboť ve vyšetřovací vazbě nesmí člověk nic vědět – čím méně ví, tím je poddajnější.

Vím, že jsem celé dny prochodil – dva kroky tam a dva kroky zpátky, otočka a zas dva kroky tam a dva kroky zpátky. A znovu. Nějaký čas jsem ty kroky počítal, ale pak jsem to spletl a začal jsem počítat znovu – dva kroky tam a dva kroky zpátky. Ony to vlastně ani celé kroky nebyly. Byl to spíš jeden a tři čtvrtě kroku, ale po několika hodinách jsem se naučil srovnávat krok tak, že mi to vycházelo na dva kroky. Měřil jsem podle těch kroků čas, ale nebylo mi to nic platné, protože jsem stejně nikdy neodhadl, jestli je málo hodin, nebo moc. Vím jen, že mi neustále byla ukrutná zima, ale když jsem se pokoušel zahřát se jednu chvíli cvičením, otevřely se dveře cely a mladičkový bachař na mne řval, abych přestal dělat tajtrlíka, nebo že prý mi natrhne lýtko. Měl jednu miniaturní hvězdičku na červeném podkladu a nebylo mu určitě víc jak dvacet let. Byl podsaditý a měl podobaný obličej. Špatně vyslovoval, takže mu nikdy nebylo dobře rozumět, a kdykoli měl službu na chodbě, vždycky došlo k nějakému incidentu. Jednou mi dal pěstí do čela, až se mi před očima zajiskřilo, a když jsem řekl, že si budu stěžovat, prohlásil suverénně, že klidně mohu, protože to bylo beze svědků a svědectví příslušníka je vždycky věrohodnější než svědectví reakcionáře. Svěřil jsem se s tím později

svému vyšetřovateli, který tvrdil, že to není možné, že se dneska už nebije a že bych to v konfrontaci s příslušníkem prohrál. Byl to shodou okolností stejný bachař, který mi nadosmrti zmrzačil nehty.

Jídlo dostávali vězni v plechových miskách za dveře; ty se rychle otevřely, vězeň musel jídlo vtáhnout dovnitř a dveře – těžké ocelové dveře – se hned zaklaply. Jednou jsem včas nevtáhl misku dovnitř a ocelové dveře mi přirazily oba palce mezi výplň a rozdrtily mi bříška a oba nehty na palci. Dodnes je mám znetvořené jako němé svědectví tehdejších poměrů v československých věznicích.

Druhého dne někdy dopoledne – tedy vlastně už třetího dne mého pobytu v ruzyňské věznici, když už jsem rezignoval a přestál se kojit nadějí na propuštění a když už jsem měl v nohách nejméně sto jarních kilometrů po cele, se otevřely dveře a přišel psovod, který dával pokyny trháním hlavy.

Dovedl mě k mému vyšetřovateli. Je dojemné, jak si člověk ve vězení zvykne říkat „můj vyšetřovatel“, „moje cela“.

Můj vyšetřovatel nebyl tentokrát v místnosti sám. U psacího stroje seděla připravena na diktát slečna a u okna stál vysoký, štíhlý muž v brýlích, podle mého odhadu asi čtyřicátník, v kosteckovaném saku. Můj vyšetřovatel řekl, že to je zástupce generálního prokurátora a já dnes nemám jiné přání než se dozvědět jeho jméno.

Sotva jsem byl usazen na prkénko v rohu místnosti, začal muž v brýlích diktovat jakési přiznání, z něhož vyplývalo, že on, zástupce generálního prokurátora z nenávisti vůči socialistickému zřízení a vůči své vlasti, se dopustil rozvrácení a podrývání republiky.

Slečna psala jako kulomet a mne překvapovalo, proč tuto sebe-mrskačskou výpověď činí tento důstojný muž právě přede mnou.

Četl jsem v kterémisi Jiráskovi, jak se Arnošt z Pardubic dával zavírat do věže a mrskal se kopřivami. Myslel jsem, že toto cvičení důstojného muže je také takovým seabemrškačstvím.

K svému údivu jsem se měl však po chvíli dovědět, že to má být moje výpověď a že prý ji mám podepsat. Domníval jsem se, že mi zaskočilo v uších nebo že jsem se přeslechl, a proto jsem se ještě jednou zeptal, cože mám udělat.

Muže v brýlích to tak rozčílilo, že zrudnul, naběhly mu žíly a zařval na mne, abych to okamžitě podepsal, že mě naučí poslouchat.

Odvětil jsem, že to bude asi nedorozumění, že jsem nikdy nic podobného nepravil, a to ho znovu rozčílilo, a jako pominutý smyslů na mne řval, že jestli si myslím, že si můžu dovolovat, tak abych si to rozmyslel, že on – zástupce generálního prokurátora – už zkontroloval ptáčky a teprve poznám, co to jsou vymoženosti socialismu. Nevím, co měl na mysli, ale patrně měl své zkušenosti s politickými vězni, a proto bych byl velice vděčen vyšetřující komisi Generální prokuratury, kdyby mi mohla zjistit jeho jméno a kdybych se mohl dovědět, co tento pán dělá dnes.¹

1 Nebylo třeba, abych zjišťoval na Generální prokuratuře, co tento obroze- necký prokurátor dělá. Přihlásil se sám. Do toho dne jsem neznal jeho jméno – a upřímně přiznávám, že jsem po jeho jménu ani nepátral.

Byla to spíš řečnická otázka. Počátkem září 1968 jsem však dostal dopis, v němž se mi sám ohlásil – samozřejmě, že dál vykonával úřad prokurátora – a vyhrožoval mi, že když se mu do deseti dnů neomluví, že se mnou naloží podle práva.

Ani jsem neměl čas do limitovaných deseti dnů odpovědět, když při televizním projevu jednoho tajemníka ÚV KSČ byl kritizován náš pořad. Pak se dodatečně ukázalo, že to byl omyl, že dotyčný tajemník si spletl dva pořady dohromady a že s tím druhým, na který kritika především mířila, jsem já neměl nic společného. Nicméně to probudilo v prokurátorovi chuť k odvetě

Chvíli řval a další chvíli mi vyhrožoval; pak skočil k psacímu stroji, vytrhl svou pracně sesumírovanou výpověď a křikl na mne, abych si tedy nadiktoval, co chci. Můj vyšetřující stál za jeho zády a dodnes jsem mu vděčen za poťouchlý úsměv, jímž mě obdařil, když se naše pohledy setkaly.

Nadiktoval jsem tedy podstatu svého trestného činu, přiznal se bez váhání, že jsem snížil vážnost prezidenta republiky, podepsal jsem to a nechal se zas odvést dolů do cely.

Brzy nato jsem cítil, že mám horečku, a když jsem po několikáté za sebou zvracel, povolal bachař psovoda a ten mě odvedl nahoru do posledního patra do vězeňské nemocnice. Lékař konstatoval pořádnou angínu, a protože podle rozkazu zástupce generálního prokurátora jsem měl být umístěn v samostatné cele, odvedli mě do ajnclíku v nemocničním traktu.

Hned vedle mé nemocniční cely jsem si všiml podivné živé figury. Na vyvýšené sedačce seděl bachař a bez ustání hleděl okénkem do nemocniční cely. Bylo mi to divné, a třebaže jsem v tomto absurdním prostředí viděl už jinačí záhady, vrtalo mi to hlavou. Byl mi předepsán penicilín a mohl jsem ležet, což byla vymoženost, za niž by většina chovanců ruzyňské věznice dala všechny ostatní výhody.

a druhého dne ráno mi zatelefonoval domů, oznámil mi, že už nemusím na dopis odpovídat, že to je zbytečné, neboť on prý podniká kroky, abych byl vzat do vazby jako aktivní kontrarevolucionář.

Obrátil jsem se okamžitě se žádostí o ochranu ke generálnímu prokurátoru. Ukázalo se, že má zkušenost s oním prokurátorem nebyla jediná a musím z tohoto místa s díkem potvrdit, že mi byla nejen zaručena právní ochrana, ale navíc dotyčný prokurátor už nevykonává svou funkci. A tak jsem se na vlastní kůži přesvědčil, že Leden nebyl pouhou formalitou – zaplatbůh i za těch osm měsíců obrodného procesu. Zasely své símě.

Druhého dne přišel holič, aby mě oholil. I holič byl bachař, neboť vyšetřovanec nesměl přijít do styku s jinými vyšetřovanými a už vůbec ne s vězni ve výkonu trestu. Holič byl takový fajn chlapík – zkrátka holič, jak si jej představuje mužská fantazie. Od první chvíle, kdy mi namydlil bradu, jsem k němu pociťoval důvěru. Využil jsem chvíle, kdy hlídkující bachař ve dveřích nemocniční cely okouněl, a šeptem jsem se zeptal, co to je vedle za záhadu.

„Tam je Barák,“ zašeptal holič. „Oni ho musí hlídat, aby si něco neudělal.“

Trochu jsem stoupl sám u sebe ve vážnosti, že mám tak nobl sousedství.

Když jsem se uzdravil a vrátil jsem se zase do své cely, padla na mne tíha samoty a začínal jsem podléhat depresím. Nechodil jsem k výsledkům, neměl jsem žádný odhad času a dny se zdály neuvěřitelně nekonečné. Jediným povyražením byla každodenní vycházka.

Vycházka. To je taky taková absurdita. Vycházka spočívá v několika úkonech. První úkon: řev po chodbě a výkřiky „Připravit se na vycházku“. Už to samo o sobě je absurdní, protože vězeň v cele je neustále připraven – jak na vycházku, tak na výslech či na cokoliv horšího.

Úkon druhý: otevřou se dveře cely, v nich stojí psovod a se stejnými procedurami, jako když vedou člověka na výslech – tedy s rukama za zády, s hlavou u zdi atd. odvede vězně k výtahu, svezí jej na dvůr a betonovou uličkou zavede do kotce.

Úkon třetí: vysoká betonová zeď, po jejímž vrcholu se procházejí bachaři, odděluje od sebe malé betonové plácky, v nichž vězeň chodí dokola, poháněn bachařem nad hlavou. Toto obcházení trvá několik minut. Jak dlouho, to nedovedu odhadnout, ale asi pět minut. Pak se zase otevřou dvířka ve zdi, a nastane –

Úkon čtvrtý: odchod na celu se stejnými procedurami a stejnými bezpečnostními opatřeními jako při úkonu druhém.

Po několika dnech se náhle uprostřed dne otevřely dveře, objevil se věčně uspěchaný růžolící poručík a kázal, abych si sebral všechny své věci. Všechny mé věci – to byly dvě deky, prostěradlo a ručník s kartáčkem za dveřmi cely.

Rozbušilo se mi srdce, protože jsem uvěřil, že jdu domů. Ale když mě vedl k výtahu a my místo dolů jeli nahoru, pochopil jsem, že se stěhuji.

Odvedl mě až skoro na konec dlouhé chodby a otevřel dveře větší cely, vzniklé prokopáním spojovací zdi dvou cel. Tam stáli v pozoru dva jiní vězni u tří lůžek, z čehož jsem bystře usoudil, že to třetí lůžko je pro mne a že mi končí samovazba.

Když poručík odešel, vzájemně jsme se představili. První, starší z obou, byl jeden významný představitel církve evangelické a druhý, asi čtyřicátník, byl zaměstnancem britského velvyslanectví. Když jsem jim řekl, že jsem zavřený pro urážku hlavy státu, mysleli, že jsem provokatér, a viditelně se mne báli. Teprve po pár dnech jsme se domluvili na některých společných známých, ale moc bych za to nedal, co si o mně myslí dodnes. Díky této jejich opatrnosti jsem později záhy odhalil skutečného provokatéra, který mi byl nasazen do cely, aby ze mne vytáhl, co si myslím o řadě svých přátel.

Tito dva byli zkušené vězni, z nichž první byl zavřen proto, aby se Státní bezpečnost dostala na kobylku československé evangelické církvi – a jak jsem později zjistil, nepochodili – a druhého zavřeli údajně proto, že prodal láhev whisky, ale o té whisce moc nemluvili. Byl v Ruzyni už více než sto dní a vyšetřovatelé, kteří se při jeho výsleších střídali, chtěli vědět, jaká je vnitřní organizace britského velvyslanectví a kdo tam chodí a co tam dělá a říká. Taký

zřejmě moc nepochodili, protože ho volávali nahoru den co den i po soudu a pořád to nemělo žádný efekt.

Pak jsem zas nějaký den osaměl a potom mi dali do cely mladého muže, který tvrdil, že spolupracoval s Hlasem Ameriky a že to prasklo. Během několika minut jsem zjistil, že mladý muž lže. Měl jsem v Hlasu řadu výborných přátel a leccos jsem o činnosti této stanice věděl, zatímco mladý muž nevěděl zholá nic. Proto, když začal povídat, že se zná s tím a s oním a že je s ním ve styku (což byli moji přátelé, s nimiž jsem si nepřestal dopisovat a nikdy jsem svůj písemný styk s nimi netajil), uhodl jsem, s kým mám tu čest. Vyprávěl jsem tedy hltavě naslouchajícímu mladému muži, že jsem vinen předčasnou smrtí ministra Nejedlého, a tak když ho druhý den zase přestěhovali, jen potvrdili, že to je putující provokatér.

Potom jsem měl ještě několik spoluvězňů. Nejraději však vzpomínám na moudrého advokáta, který už si odbyl věznění v padesátých letech, pak byl bez jakéhokoli soudu propuštěn a nyní znovu zatčen pro rozvracení republiky. To rozvracení republiky spočívalo v pravidelných schůzkách s několika intelektuály v kavárně, kde si vyprávěli anekdoty.

Tento advokát se vyznačoval náramným smyslem pro humor, takže jsme často trávili celé dny vymyšlením přezdívek pro různé bachaře a pro určité pravidelné úkony. Jedním z pravidelných úkonů bylo jídlo, servírované v plechových miskách za dveře cely. Byly to blafy, které často nebyly ani k žrádlu, natožpak k jídlu. Jednou z lahůdek byly takzvané fleky s patrovým vejcem. Byly to rozvařené těstoviny s nakrájeným vejcem – jedno vejce na jedno patro. Vyhlášenou lahůdkou byla takzvaná „Rána imperialismu“ – to byly rozvařené brambory s těstovinami, prolité polévkovým kořením.

K snídani byl servírován buďto „Chruščovův koktejl“ – to byla černá brynda, vařena prý ze shnilých pražených kukuřičných zrn, nebo „Myslivcovy čekané pravá rozkoš“ aneb „Pražené králíčí nebo zaječí bobky“, podávané v neomezeném množství.

Jednoho rána přišla do cely inspekce – prý to byl náměstek ministra vnitra. Vešel, prohlédl si celu a zeptal se, máme-li nějaký dotaz. Můj spoluvězeň, onen advokát se smyslem pro humor, se osmělil a šeptl, že by měl jeden dotaz. Náměstek ministra vnitra nastavil laskavé ucho.

„Prosím, já bych rád věděl, jak dopadlo mistrovství světa ve fotbale.“

To bylo zrovna v době chilského šampionátu. Náměstek ministra vnitra se podíval překvapeně, a protože nevěděl, jestli je dovoleno prozrazovat vězňům fotbalové výsledky, udělal jen „ccc“ a dodal, že by chtěl mít naše starosti. Pak odešel a za těch sto dní, co jsem strávil v Ruzyni, jsem už nikdy nikoho jiného kromě růžolícího poručíka, bachařů, psovodů a primovního holiče neviděl.

Psát domů bylo dovoleno jednou měsíčně a rovněž i jednou měsíčně dostávat dopisy. Smělo se napsat jen na jednu stranu přiděleného papíru, a protože jsme na cele nesměli mít ani papír, ani tužky, museli jsme psát dopisy pod dohledem bachařů, abychom si snad tužkou neublížili. Dopis přečetl nejprve můj vyšetřovatel, pak jej poslal příslušnému soudu a příslušný soud – v tomto případě Obvodní soud pro Prahu 1 – jej odeslal na určenou adresu. Ze tří dopisů, které jsem v cele napsal, byl doručen jen jeden, přičemž žádný z dopisů neobsahoval jinotaje. Taky já dostal jen dva dopisy, z toho druhý ustrížený, protože žena neobezřetně napsala, že se jí stýská, a to bylo zakázáno.

Onen moudrý advokát mě také přesvědčil, že si mám napsat prezidentu republiky žádost o milost. Uvědomil jsem o tom svého

vyšetřovatele. Ten souhlasil, a proto jsem napsal na jednu osmerku papíru, co jsem provedl za zločin a že žádám o milost. Dopis prý byl odeslán, ale dodnes na něj nemám ani já, ani má rodina odpověď.

Šestadvacátý den mého pobytu v Ruzyni za mnou přišel advokát – můj přítel JUDr. Otakar Motejl. Posadili nás do místnosti v přízemí, a protože jsme věděli, že ve stole jsou odposlouchávací zařízení, klepali jsme svorně prsty o desku stolu a mluvili šeptem. Za chvíli se otevřely dveře a bachař-odposlouchávač se šel dívat, co to praská, a když nic nezjistil, odešel s kroucením hlavy.

Dne 3. července mě oblékli do mých šatů, nasadili mi pouta a odvezli šestsettrojkou k soudu na Ovocný trh. Přelíčení bylo tentokrát velice krátké. Jiná předsedkyně – ne už tak půvabná, leč zato laskavější – vyslechla mé kající přiznání, že jsem snížil vážnost prezidenta republiky, a protože to mělo být již podruhé, označila mě za nebezpečného recidivistu.

Pak se soud odebral k poradě, ale než jsem stačil vykonat malou potřebu, už nás volali zpět, aby nám přečetli rozsudek. Jen napsání rozsudku muselo trvat mnohem déle – byly toho plné tři strany na stroji, takže tím se provalilo, že jsem si rozsudek vezl napsaný již z Ruzyně. Byl jsem odsouzen k deseti měsícům nepodmíněně, plus těch šest měsíců podmíněně z prvního procesu.

Byl jsem dotázán, jestli rozsudek přijímám, nebo jestli se nevjadřuji, či zda podám odvolání. Můj advokát mi vysvětlil, že je ve státním zájmu, abych byl odsouzen, a proto jsem trest přijal. Kojil jsem se nadějí, že se tak brzo dostanu z péče ruzyňské věznice. Jenže paní předsedkyně senátu na mne nějak zapomněla, takže příkaz k nástupu výkonu trestu přišel do Ruzyně až za šest neděl.

Dne 11. srpna 1962 pro mne přišli a převedli mě přes chodbu do takzvané eskortní cely. Byla to stejně malá cela jako ta, v níž

jsem trávil 98 dní života, jenže nás v té cele bylo čtrnáct. Nějací kněží, jeden inženýr, který nás proslavil na bruselské výstavě, a pár kriminálních zločinců, mezi nimi jeden vrah, který se tím neomaleně chlubil a tvrdil, že vraždil proto, že chtěl vědět, jak člověk vypadá, když umírá.

V této společnosti, namačkání tělo na tělo, nám bylo strávití plné dva dny. Čtrnáct lidí na pár krychlových metrů, jedna díra do země sloužící za záchod, to bylo mé rozloučení s proslulou ruzyňskou věznicí.

Kartouza valdická čili Bijoux de Boheme

- Víte, jaký je rozdíl mezi pesimistou a optimistou?
- ???
- Pesimista říká, že v tomhle režimu je to tak hrozné, že horší už to být nemůže, zatímco optimista říká: I může!

Když císař Josef II. vyhnal ze svých zemí žebravé kartuziány, byl v osiřelém klášteře ve Valdicích u Jičína zřízen kriminál. Je to prý jedna z nejhorších věznic u nás. Nevím – nemohu posuzovat, ale protože tam v době mého pobytu byla soustředěna většina „politických“, asi na tom něco pravdy bude.

Setkal jsem se tam s báječnými lidmi, z nichž někteří se stali mými důvěrnými přáteli, setkal jsem se tam s dobrými bachaři, kteří dodnes patří ke světlým bodům mé kriminální éry, ale setkal jsem se tam také se zločinci, před nimiž budu mít do smrti strach; a setkal jsem se tam i s takovými příslušníky jednotek ministerstva vnitra, kteří si s těmi nejbrutálnějšími zločinci v ničem nezahládali.

Když mi omrzly nohy, neboť jsme byli oblečeni do roztrhaných hadrů, v nichž ještě Němci prchali od Stalingradu, byl jsem přidělen k navlékání korálků. Myslím, že by nebylo nezajímavým reklamním sloganem, kdyby se zákazníci na Západě dozvěděli, že valná většina proslavené československé bižuterie vzniká v rukou vězňů.

Navlékal jsem korále a dostal jsem se ke stolu, u něhož seděla naše celá církevní hierarchie, biskupové, papežský nuncius, vy-

soký klérus. Jsem bezvěrec, ale byly dny – a bylo jich hodně –, kdy jsem se sám nad sebou zamýšlel a litoval jsem, že jsem nenašel víru. Způsob, jakým se tito lidé, většinou věznění už patnáctý rok, k sobě navzájem chovali, jak byli k sobě pozorní, jak dovedli povzbuzovat ostatní a jak byli báječně vyrovnaní a moudří, jak dovedli ve všem zlém hledat dobré a jak objevovali humor, to byl tak fascinující zážitek, že jsem jim jejich víru záviděl a že je obdivuji.

Byl jsem přidělen na třetí oddělení a musím přiznat, že valná většina bachařů se k nám chovala slušně. Říkali mi „prezidentův vězeň“, když zjistili, proč jsem zavřený, a říkali mi tak bachaři i vězňové.

Dva zvlášť světlé body mi utkvěly v paměti – velitel třetího oddělení, myslím, že se jmenuje Dědek. Byl vždycky slušný a viděl jsem na něm, že se přede mnou a před ostatními politickými stydí. Pak tam byl mladý příslušník, tuším, že se jmenoval Bičičtě. Nikdy neřval, většinou se usmíval a mně připadalo, že se tam nehodí. Naproti tomu tam byl mladý podporučík, jmenoval se nějak jako Obermüller nebo Oberheigner nebo možná jinak, ale vím, že bydlel v Praze někde na Hřebenkách. Myslím, že trpěl zažívacími potížemi, a vždycky, když nemohl říhnout, posílal lidi bezdůvodně do korekce.

Korekce byla cela v podzemí, kde vězeň dostával jíst každý třetí den, kde vylézaly ze záchodové díry krysy a kde nastydlé ledviny byly tím nejmenším zlem. Kdo nenavlekl určitý počet korálů během směny (pracovalo se obvykle na dvě směny, tedy plných šestnáct hodin), byl potrestán. Navléknout onen normovaný počet se dařilo jen několika nadaným jedincům. My ostatní jsme byli takzvaní neplnění a to znamenalo, že jsme nesměli chodit na televizi, nesměli jsme psát domů a dostávat dopisy z domova (i ty čtyři

dopisy měsíčně nám byly odepírány), anebo jsme byli posíláni do korekce.

V celách byla zima. Byla to zrovna ta dlouhá a krutá zima s dvacetistupňovými mrazy a na jednu celu připadal kbelík uhlí obden.

Někdy se mi zdálo, že útvar nápravného zařízení (jak se tomuto bohublému zařízení úředně říkalo) si libuje v cynických absurdnostech. Se mnou na cele byl esesák, který vypichoval českým dětem v Terezíně oči. Pak se nějakou dobu skrýval, a když ho chytili, už nedostal provaz, ale jen vězení. Tento esesák byl na našem oddělení pověřen výběrem vězňů, kteří se směli dívat na televizi, a dozorem v místnosti, kde byl televizor umístěn.

Dlouho jsem si nemohl zvyknout jíst stravu, kterou vařil a připravoval vrah, jenž si odpykával trest za vraždu svého vlastního dítěte, které po zabití uvařil a snědl. Nechápu, z jaké logiky byl tento kriminálník přidělen do kuchyně.

Vstávali jsme ráno ve 4 hodiny 30 minut, kdy nás vyhnali na dvůr a počítali nás. Jistý praporčík Kratochvíl, cynik a hulvát, si liboval v dlouhých nástupech. Zvláště za ranních dvacetistupňových mrazů bylo velice nepříjemné stát na dvoře v nedostačném oblečení a čekat, až bachař, jemuž počty dělaly potíže, spočítá nastoupené vězně. Jednou jsme tak stáli pětasedmdesát minut, a když jsem si pak podal stížnost náčelníkovi, byl bachař Kratochvíl jen pokárán, že si má s počítáním pospíšet. Dotyčný příslušník si zvláště liboval v akcích, jimž se mezi vězni říkalo „filcunk“. Filcunk spočíval v úplném vysvěcení do naha a z dokonalé prohlídky, včetně prohlídky konečníku, zda vězeň nemá u sebe nějaký moták. Tyto filcunky prováděl bachař Kratochvíl v kobce, kde se netopilo, takže v třesnutých mrazech zimy 1962–1963 odešly bez důkladného nastuzení jen koňské nátury.

Nebyli jsme rádi, když mezi nás dávali takzvané „rozkrádačky“ – lidi, odsouzené pro rozkrádání majetku. Měli obvykle nízké tresty a jejich hlavním posláním ve vězení bylo naslouchat rozhovorům na celách a hlásit jejich obsah k tomu příslušným příslušníkům.

Takoví lidé požívali řady výhod. Říkalo se jim v hantýrce „bonzáci“ a je zajímavé, že vězňové tyto „bonzáky“ znali a měli se před nimi na pozoru.

Na druhé straně jsem často pozoroval tzv. kriminální živly, vrahy, profesionální rváče, násilníky a lidi, odsouzené pro mravnostní delikty, jejichž jednání bylo nevyzpytatelné a z nichž většinou šla hrůza. Vyčítal jsem orgánům ministerstva vnitra, že nás, takzvané politické, dávali záměrně mezi tyto kriminální živly, protože to byla společnost nezáviděníhodná, a ještě dnes se někdy v noci probouzím s hrůzným křikem, že nade mnou stojí onen terezínský esesák a chce mi vypíchnout oči.

Mne osobně například ponižovalo, že „kriminálníci“ mohli ve volném čase dělat, co chtěli. Já nesměl psát. Kdyby byl u mne nalezen sebemenší kousek popsaného papíru, šel bych okamžitě do korekce a nesměl bych dostávat dopisy z domova. Vadilo mi, že jsem směl psát jen pár řádek jednou týdně domů a stejných pár řádek dostávat, zatímco v některých jiných věznicích mohli psát vězňové třeba denně a také třeba denně dopisy dostávat.

„Kriminálníci“ čili lidé, s nimiž jsem se setkal

„Ze všech lidí, s nimiž jsem se v životě setkal, má ke mně ten správný vztah jedině můj krejčí. Kdykoli k němu přijdu, znovu mi bere míru, zatímco ostatní si mě jednou změřili, zaškatulkovali a hotovo, víc už se s měřením mé osoby nezdržují.“

(G. B. Shaw)

Poměrně dobře jsem na cele v Kartouzích vycházel s jedním sochařem. Dodnes nevím, proč byl zavřený. Ale působil takovým slušným dojmem, byl velice vzdělaný a sečtělý, a třebaže z něho na první pohled čísel intelektuál, dovedl zanačovat vybraně sprostými slovy na takřčené kriminální živly, takže i ti nejtvrdší a nejzákeřnější ostří hoši se ho báli a netroufali si na něho.

Pak ho po Novém roce pustili a on nedokázal nic jiného než se vypravit za naším dědou, důchodcem, vyprávět mu o mně, jací jsme byli na cele kamarádi a že má pro mne zaopatření, jakmile mě pustí, a vzal si od něho pár stovek, prý jako půjčku. Nikdy v životě jsem ho pak už nespatriil.

On byl pro mne dokladem, že i v kriminále se může člověk v lidech mýlit. Na druhé straně jsem tam poznal lidi, které dodnes rád vídám a jejichž přátelství si vážím.

Poznal jsem tam primáře jedné okresní nemocnice. Byl také řečeno muklovskou terminologií „měsíčkář“. Dostal tuším šest nebo osm měsíců za zanedbání péče či jak se ten paragraf jmenuje. Zkrátka jako primář byl odpovědný za celou nemocnici, a protože ve špitále byla zjištěná manipulace s léky, svezl se i on se skuteč-

nými viníky, neboť ve své důvěře v podřízené zašel příliš daleko. Nikdy si na rozsudek nestěžoval, protože si byl vědom, že se chyba skutečně stala a že padá na jeho hlavu. Dnes už zas dávno léčí a přiznám se, že patřím se svými nabouranými ledvinami k jeho vděčným pacientům.

Když ho tenkrát přivedli na celu do Kartouz, připadal mi, jako když někdo omylem zasadí ušlechtilou žlutou růži na mez plnou bodláků a kopřiv. Byl vyšší postavy, štíhlý, krásně řezaný obličej se neustále rozpačitě usmíval a všem spoluvězňům se uctivě představoval.

Až do jeho příchodu jsem patřil k nejšikovnějším lidem na baráku. Bral jsem svou manuální koktavost s patřičnou dávkou sebemrskáckého humoru jako nutné zlo. Příchodem Doktora (říkali jsme mu Doktore i přes to, že to bylo zakázáno, protože pro nás doktorem byl a jako lékař se také choval) byla má nešikovnost rázem zapomenuta. Neviděl jsem nešikovnějšího člověka, než byl právě Doktor. Dali ho pochopitelně k lopatě, třebaže ve vězeňské nemocnici byl akutní nedostatek lékařů a dostat se k doktorovi na ošetřovnu byl mnohdy větší zázrak než dostat se předčasně domů.

Velice rád a srdečně se smál a častokrát přicházel za mnou, abych mu třeba popáté vyprávěl některou anekdotu nebo příběh, a bylo na něm vidět, jak se těší na pointu a jak by mi rád napovídal. Pak se dlouho a upřímně smál a vždycky říkával: „Tudletu si budu muset pamatovat.“ Nedávno jsem jen tak pro vlastní potěšení u něho v ordinaci vyprávěl jednu anekdotu ze svého kriminálního repertoáru a on se smál stejně srdečně, jako by anekdotu slyšel poprvé, a zas říkal: „Tu neznám – tuhleť si budu muset pamatovat!“

Když některý ze spoluvězňů onemocněl, přicházel za Doktorem a Doktor určil okamžitě přesnou diagnózu a pak na apelplacu orodoval za nemocného.

Prozrazuji-li dnes, že Doktor léčil a pomáhal, vystavuji ho tím znovu nebezpečí. Měl to přísně zakázané a hrozili mu korekcí, přistihnou-li ho, jak pomáhá spoluvězňům.

Služba bližnímu a pomoc nemocnému bylo totiž něco, co se trestalo a co se nesmělo.

Vzpomínám si, že nás jednou právě s Doktorem těsně před Dušičkami vybrali, abychom šli uklidit listí na vězeňském hřbitově.

Vězeňský hřbitov, to je něco velice tristního a úděsného. Tabulky s čísly a ukrutně zaneřádný prostor hřbitova.

A tehdy tam dopoledne na tom nejsmutnějším hřbitově ze všech smutných jsme se sprátelili. Kolem hřbitova panovala ve věznicí spousta pověstí a dohadů. Tak se kupříkladu říkalo, že jsou tam pochováni bývalí lidovečtí ministři Šrámek a Hála, že tam odpočívá předseda sociální demokracie, gangstersky přivlečený z emigrace do našich věznic, Bohumil Laušman. Samozřejmě, že to nebyla pravda, ale fantazie odsouzených pracuje mnohem bujněji než fantazie lidí s všedními starostmi.

Domluvili jsme se, že ačkoliv jsme ani Doktor, ani já nebyli příslušníky inkriminovaných stran, všechny tři ministry jsme měli rádi a vážili jsme si jich pro jejich nekompromisní postoj proti brutálnímu násilí a diktatuře vyvolené hrstky.

Proto jsme se nad hroby zamýšleli, kde asi leží ten a kde onen a kde kdo vůbec leží, a já jsem v té Doktorově bázlivé úctě poznal, proč je lékařem. Že se bojí smrti a že by byl nejraději, kdyby mohl smrt odvrátit od každého člověka co možná nejdéle.

Pamatuji se, že byl poblíž našeho rozhovoru jiný vězeň, který byl zvědavý, zda by Doktor odvrátil smrt i od surovců od StB, a Doktor, docela samozřejmě a jako by se podívoval, že někdo si může myslet něco jiného, odpověděl, že jistě. Že on jako lékař se

neptá po charakteru člověka a už vůbec ne po jeho politické příslušnosti, ale pouze po zdraví.

Těch hrobů tam bylo snad tři stovky. Nebylo možno je všechny během jednoho půldne dát do takového pořádku, aby vypadaly jako místo posledního odpočinku člověka. A tenkrát přišel Doktor na lyrický nápad, aby každý z nás upravil jeden hrob, jako symbol neznámého vězně za všechny ostatní. Každý zdobil ten „svůj“ hrob podle vlastní představy o dušičkové důstojnosti.

Když jsem pak obcházel všechny upravené hroby, zůstal jsem stát před Doktorovým jednoduchým trávníčkem, ozdobeným jedinou, už žlutou větévkou lípy. V té jednoduchosti a v té uschlé větévce lípy bylo kus Doktorovy pokory. Žádný bombast, žádné věnce, upletené z větví jalovců a tují, jako si „své“ hroby vyzdobili někteří odsouzení. Jen čistě uhrabaný podzimní trávník, zbavený plevelu, a v hlavě položená uschlá větvička lípy.

Doktor odcházel domů dřív než já a musím se přiznat, že jsem sobecky litoval, že jde domů. Chyběl mi ty zbývající týdny. Ne jako lékař – naštěstí –, ale jako opěrný bod, k němuž jsem se vědomě i podvědomě utíkal pro jeho duševní vyrovnanost a pro jeho moudrost.

Rád vzpomínám na mladého inženýra, kterého zatkli pro podezření ze sabotáže. Celá jeho vina spočívala v nákupu skleněných baněk z Francie pro naše televizory. Dokázal totiž, že většina našich českých baněk praská, a protože chtěl našim světově proslulým sklářům dokázat, že lze podstatně snížit praskavost skla, nakoupil baňky ve Francii. Jak to s ním dopadlo, nevím. Víím jen, že byl nezákonně dlouho ve vazbě a že se hájil poukazováním na polské televizory, které byly sestaveny kompletně z dovezených součástek.

„Akorát luft byl polský,“ vysvětloval mladý inženýr a mně se to moc líbilo. Všechny součástky dovezli, jediné, co bylo polské, byl ten vzduch v televizoru.

Ke své velké radosti jsem se v Kartouzích znovu setkal s advokátem, s nímž jsem sdílel celu už v Ruzyni.

Bylo to shledání opravdu srdečné a jen jsme litovali, že jsme každý na jiném oddělení.

Sešli jsme se jednou při úklidu dvora a já, když jsem spatřil jeho stále stejné brýle, které si narovnával krčením nosu, musel jsem se smát při vzpomínce na Ruzyň, kde se brýle večer odkládaly za dveře cely.

To byl jeden z večerních takzvaně rozptylovacích úkonů. Službu konající bachař zařval „Brýléééé – zubyyyy!“ a pak otvíral jednu celu za druhou a odebíral brýle a umělý chrup. Pamatuji si, jak jednou ráno byl před vedlejší celou skandál, protože bachař vyměnil zuby a ty právě nemohl zaboha najít.

Z večerního odevzdávání brýlí a zubů měl advokát vždycky náramnou psinu, a když sundal brýle z očí, předstíral před bachaři absolutní slepotu, takže místo bachaři do rukou podával brýle směrem k záchodové míse a říkal pokorně: „Poslužte si, prosím, pane veliteli!“ A já – také podle předem smluvené hry – jsem ho jako slepce vedl za ruku k bachaři, stojícímu u dveří cely, a omlouval advokáta, že chudák nevidí na krok. Každý den jsme tento akt vylepšovali, takže těsně před ruzyňským rozloučením už to byl dokonalý pantomimický výstup a advokát jen projevoval obavy, že až se po létech na svobodě sejdeme a třeba u nás doma najednou vykřiknu z ničeho nic „Brýléééé – zubyyyy!“, že v tom prvním leknutí sundá brýle a bude hrát slepce, nabízejícího své okuláry záchodové míse.

Jednoho dne u večerního nástupu mi jeden z dobrých bachařů vtiskl do ruky lísteček. Stálo tam: San Francisco – otevři brány své – dál jsem si nevzpomněl – tralalala.

Bylo to pochopitelně od advokáta. Celou tu dobu, co jsme byli spolu v cele v Ruzyni, jsme si broukali písničku, kterou pak později zpíval Waldemar Matuška. Matuška ji zpíval o tuláku, který se vrací z cest, kde prožil už dost běd. To byla nová slova. My jsme si však broukali onu starou melodii z filmu z třicátých let a neznali jsme slova. Věděli jsme jen, že to začínalo „San Francisco“, a dál už jsme to neznali a jen jsme to broukali. Nyní mě advokát odboural poslaným motákem, v němž si vzpomněl na další tři slova. To byl celý on. Dobrý bachař určitě myslel, že je to kdovíjaké heslo – snad šifra k připravovanému povstání.

Zvláštní kapitolou bylo mé setkání s církevní hierarchií. Jak už jsem vzpomenu, dostalo se mi té cti navlékat spolu s nimi korále, když mi na stavbě sklárny omrzly nohy. Navlékání korálků by se dalo nazvat samostatnou vědou – jakousi korálologií. Korálky měly svá jména. Dodnes mi zní v uších věta, pronesená hned první den mého příchodu mezi korálkáře.

„Excelence,“ požádal jeden z vysokých církevních hodnostářů svého druha z hierarchie. „Byla byste tak laskava a podala mi ten trokajl?“

„S nevšední radostí, Eminence,“ odpověděl oslovený hodnostář. „Přesto bych vás co nejuctivěji prosil, abyste mi napříště i s trokajlem políbil šos.“

Bylo to šokující, ale bylo v tom na jedné straně tolik úcty a na druhé tolik upřímnosti a smyslu pro humor, že jsem si rázem tyto důstojné muže zamiloval. Denně přicházeli s novými slovními hříčkami, a když si spočtu počet dní od roku 1948, kdy jich většina bezdůvodně byla odvečena do žalářů, smekám před jejich duševní potencí.

Museli jsme si předplácet noviny. Tím jsme také projevovali svůj kladný vztah k socialistickému zřízení. Vždycky však, když

se v republice nebo ve světě něco dělo, dostávali jsme noviny s několikadenním zpožděním. V době takzvané karibské krize na podzim roku 1962 jsme nedostávali noviny vůbec, rozhlas nám nepouštěli a televizi jsme nesměli poslouchat. Přesto mužové církevní hierarchie byli tak perfektně informováni o všem, že jsem začal věřit na vnuknutí Boží a na zázraky. Věděli, že Sověti mají na Kubě raketové základny a že to nejprve Chruščov zapře a pak v tichosti rakety vyveze. Teprve dlouho po propuštění z věznice jsem se dozvěděl, že tomu tak skutečně bylo.

Oni byli také jediní, kteří se nebavili nikdy o amnestii. Amnestie, to je zvláštní kapitola, k níž se vrátím. Ale církevní otcové o amnestii nikdy nemluvili. Přesto však s naprostou jistotou věděli, že půjdou na podzim roku 1963 všichni domů a arcibiskup Beran že si pojede na jaře následujícího roku do Říma pro kardinálský klobouk. Splnilo se to do puntíku.

S mnohými z nich jsem se setkal v roce 1968, kdy jim byly vráceny úřady a hodnosti. Když jsem je potkával v jejich slavnostních oblecích, netroufal jsem si se k nim hlásit. Všichni do jednoho, s nimiž jsem přišel do styku, mě sami poznali a velice srdečně se ke mně hlásili. Netroufal jsem si to před nimi přiznat, ale jejich prostřednictvím jsem si vždycky v kritických chvílích citoval Karla Tomana:

„Jen v něco věřit,
v Boha, lidi, zem, v sebe a v práci.
Bez víry těžko býti vítězem
a člověk ztrácí.“

Kromě dobrých lidí jsem se setkal i s řadou čítankových kriminálních typů. Když jsem pak s režisérem Jaroslavem Šiklem začal

dělat v televizi seriál Kriminalistická laboratoř a později Kriminalistický archiv, Kriminalistické případy a Kriminalistické sondy, navštívil mě jednou doma jeden ze spoluvězňů a přišel se zeptat, jestli je pravda, že jsem se nechal zavřít na vlastní žádost, abych prý poznal prostředí kriminálů a kriminálníků.

Nechtěl jsem mu kazit radost, a tak jsem ho při tom nechal.

S těmi kriminálními živly to ovšem bylo složitější. Musel jsem s nimi chtít nechtě sdílet společný prostor a dýchat společný vzduch plných čtyřiaadvacet hodin denně. To se lidé poznají jako málokdy a málokde.

Přistihl jsem se velmi často, že mám na některého spoluvězně bezdůvodný vztek, který přecházel až k nenávisti. Učil jsem se o těchto vztazích a stavech, když jsem na fakultě poslouchal přednášky z psychologie. Jako klasický příklad se uváděla loď a námořníci. Myslím, že ve věznicích je to o to složitější a horší, že vězňové jsou neustále udržováni v napětí a nervozitě, jako když námořníci očekávají uragán nebo se mají srazit s ledovcem. Tato mezní situace trvá konstantně po celou dobu výkonu trestu, a proto člověk, který „v civilu“ je sobec, hulvát, násilník a společnosti nebezpečné individuum, ve vězení všechny tyto charakterové vady vystoupí záhy navenek a takový člověk kolem sebe utvoří atmosféru nenávisti a všeobecného podezírání.

Bránil jsem se tomu, ale znovu a znovu jsem těmto vztahům podléhal. Takže jsem si ověřil, že kriminál není vůbec dobrá škola pro člověka, který chce studovat kriminologii. Každý odsouzený trpí fixní ideou, že je nevinný, a svou skutkovou podstatu vykládá tak, jako by on byl jediným vykonavatelem spravedlnosti. Jednou jsem se do krve pohádal s vrahem, který tvrdil, že vinen byl ten dědek, kterého zavraždil, protože mu nechtěl ty peníze dát dobrovolně.

Tvrzení, že naše tehdejší kriminály byly útvary nápravného zařízení, je rovněž absurdní a nesmyslné, protože nejenže nikoho nenapravily, ale navíc zkazily charakter i těch lidí, kteří jednou jedinkrát uklouzli na kluzké ploše zákona.

Štědrý večer

V padesátých letech se vydávaly ke každému výročí hesla. Bylo to důležité, protože obyčejný člověk nikdy nevěděl, které heslo ještě platí a které je překonané. Nejvíce hesel bylo vydáváno k Prvému máji a pracující museli pečlivě sledovat, komu se smí provolávat sláva a kdo se mezitím postavil do řad nepřátel. K tomu účelu byly zřízeny agitační dvojice, které měly dbát na náležitou výzdobu ulic a měly na starosti správné vylepení těch či oněch hesel.

Při kontrole heslovitosti v obvodě nakoukla jedna agitační dvojice také do kostela a užasla. Kolem chrámové lodi samá hesla jako „Chvalme Hospodina!“, „Blíž k Tobě, Bože, blíží!“, „Sláva na výsostech Bohu!“.

Agitační dvojice se tedy vypravila za farářem a se seznamem povolených a doporučených hesel se jej jala přesvědčovat, že by měl výzdobu kostela aktualizovat. Aspoň prý z polovičky.

Po několika dnech přišla tatáž agitační dvojice na prověrku a užasla. Nad oltářem visel velký nápis – totiž přesněji řečeno první polovina byla původní a druhá přelepená papírem s novým slovem. Nad oltářem bylo napsáno:

„BOJTE SE BOHA – SOUDRUZI!“

Vůbec nevypadal jako kněz. Když jsem ho poprvé viděl v těch charakteristických vězeňských šatech, zděděných po německé armádě ustupující od Stalingradu, tipoval jsem ho na úředníka nějakého plánovacího oddělení. Byl velice mírný, precizní, vždycky uctivý a vždycky absolutně spolehlivý a přesný.

Pak jsem se dozvěděl, že je to farář odkudsi z východních Čech. Tam někde z toho kraje rebelů od Dobrušky nebo od Náchoda.

Bylo mu něco málo přes čtyřicet, a když jsem si ho představoval na kazatelně, musím se přiznat, že by asi nepatřil k těm, jejichž kázání bych byl rád chodil poslouchat. Připadal mi dost nudný a na kněze a kazatele vůbec nezanícený a plamenný.

Měl krásné dlouhé prsty a vždycky si pečlivě čistil nehty, i když práce, k níž byl nucen, nebyla ani dost málo čistotná. Sdíleli jsme až do onoho kritického Štědrého večera společnou celu a já byl velice rád, když jsem ho blíž poznal, že je v tom nehostinném koncentračnickém kamrlíku právě tento muž, protože jsem si připadal nějak bezpečnější. Já sám jsem bezvěrec, pohan. Myslím, že se sám šidím o něco nádherného. O něco, nač neplatí hrubá síla a s čím nehne ani dvacet bachařů, vyzbrojených korekcemi.

Říkal mi vždycky s nepodlézavou úctou „pane Škutino“ a já mu nejprve říkal „důstojný pane“. Pak mi to zakázali a pohrozili mi korekcí. Uslyší-li prý ještě jednou, že budu kteréhokoli vězně titulovat – a zvlášť „ty panbíčkáře“, pak že se mnou zatočí. V které si italské knize jsem četl, jak vesničané říkali svému knězi „pater“. Vyslovovali to krátce „pater“ a mně se to líbilo. Říkal jsem mu proto Pater. Samozřejmě jsem se ho nejprve dovolil a on s laskavým a úžasně přívětivým úsměvem souhlasil. Nevím, jestli už je nyní zas u svých oveček, anebo má zákaz výkonu kněžského povolání, ale pro mne zůstane Pater.

A nejvíc jsem ho poznal onoho Štědrého dne. Vánoce v kriminále je snad to nejsmutnější období, jaké člověka může zastihnout. Každý vězeň se kojí nadějí, že ho na Vánoce pustí domů. Že přijde mimořádná amnestie nebo co.

Přesně to nikdo neumí definovat, ale co kriminály stojí, vždycky před Vánocemi se vězňové všech režimů a kategorií kojí nadějí, že na Vánoce už tam nebudou.

Blížící se Vánoce na mne působily obzvláště depresivně. Byly to mé první Vánoce v kriminále.

Byly to shodou okolností prvé Vánoce mé dcery. Jediné dcery, kterou jsem měl, a vždycky jsem se těšil, že až budu mít rodinu, že hned ty první Vánoce s potomkem musí být tak krásné a tak důstojné, abychom si je já i má rodina navždycky mohli připomínat.

Lucie se narodila, a když ještě byla tak malilinká, že se spíš podobala staženému králíku než malému člověku, sebrali mě a od té doby jsem ji neviděl. Báł jsem se, že právě na Štědrý večer na mne padne splín a deprese, protože si uvědomím, že tento první Štědrý večer mé dcery už bude neopakovatelný.

Směli jsme psát jednou týdně, a to ještě pouze tehdy, když jsme se spořádaně a slušně chovali. O tom však, co je spořádané a slušné chování, rozhodovali naši velitelé a nadřízení, takže to byla názorná ukázka relativity. Bylo to tak jako u nás doma v rodině, kdy má žena mě nechává rozhodovat o všech velkých a důležitých věcech a sama rozhoduje o drobnostech, leč o tom, co je důležité a co je drobnost, rozhoduje ona sama.

Zkušené muklové nás novice už od počátku prosince připravovali na vánoční svátky. Psychicky. Za zkušené mukly nepokládám cholerika cikánské národnosti, trestaného už čtyřiapadesátkrát, s nímž jsem sdílel společnou celu. Jeho představy o Vánocích v kriminále se lišily od představ politických vězňů, z nichž někteří se připravovali už na své čtrnácté Vánoce ve vězení. Někteří dokonce na dvacáté, připočteme-li k čtrnácti létům socialistické zákonnosti ještě šest roků nacistických koncentračních táborů.

Zkušené muklové tedy už počátkem prosince vybízeli, abychom napsali hned domů. Oblíbeným žertíkem správy nápravných zařízení prý bývá, že těsně před vánočními svátky některým

vybraným politickým vězňům z těch či oněch příčin zarazí korespondenci a rodina pak nedostane ani řádeček. Je proto dobře napsat své vánoční přání hned počátkem prosince, kdy cynismus velitelů ještě nedostupuje vánoční intenzity.

Další užitečnou radou bylo, aby se pokud možno včas utratilo kapesné. Každý vězeň totiž ze svého výdělků dostával určitou nepatrnou částku jako kapesné, za které si mohl koupit cigarety, silnější kuřáci samozřejmě jen tabák značky Taras Bulba a papírky, případně marmeládu na chléb a podobná přilepšení k vězeňské stravě. Většinu vydělaných peněz totiž zabavovala správa nápravného zařízení na ubytování a stravné. Jeden přední český ekonom – také spoluvězeň – spočítal, že za ty peníze by člověk docela slušně bydlel v pražském hotelu Alcron, a ještě by si dvakrát týdně mohl dovolit menší flám v přepychovém baru. Chápali jsme ovšem, že za své peníze nemůžeme vyžadovat kalorné jen pro sebe, ale že z toho také musíme přispívat na aparát Státní bezpečnosti a podstatnou mírou přispívat na kalorné našich ochránců. Kde jinak by stát na jejich nadměrné mzdy bral peníze...?

Nakoupit si dlouho před Vánocemi se skutečně ukázalo jako moudrá a prozíravá rada. Poslední týden před Vánocemi se totiž – jako prý obvykle – ukázalo, že nic není. Bohužel jsem si pak při propuštění z věznice v krámku nezjistil, jestli skutečně nic nebylo, anebo jestli to byl také jeden z výchovných prvků našich nápravců.

Mimochodem, nakupování byla také zvláštní kapitola. Zvlášť pro ten účel určený vězeň vybral od spoluvězňů příslušný počet vězeňských peněz – nebo bonů, chcete-li. V prostorách věznice neplatily československé koruny, nýbrž jakési poukázky, které zas neplatily nikde jinde. Onen výše citovaný ekonom to zdůvodňoval obavou před prozrazením nestability československé měny.

Určený vězeň vybral potřebné poukázky a zapsal do sešitu počet balíčků exkluzivního tabáku značky Taras Bulba – což činilo obvykle šedesát až sedmdesát procent požadovaného tovaru. Pak připsal další předměty, jako třeba dopisní papíry, známky, marmeládu, balíček čaje (káva jako nebezpečná droga byla přísně zakázána!), krém na boty, pastu na zuby a podobné galanterní zboží.

Vzpomínám si, že při jednom z prvních nákupů jsem si objednal sešit a tužku. Bylo mi to škrtnuto, protože jsem měl v rozsudku zakázanu kulturní činnost a bdělí bachaři si logicky vydedukovali, že sešit a tužku mohu používat pouze k provozování kulturní činnosti, a proto jsem si k psaní dopisů domů musel vypůjčovat psací náčiní od spoluvězňů, jimž jsem jako protislužbu dával tabák, byv sám nekuřákem.

Na Vánoce se ponejvíce kupoval tabák a pro přilepšení jedna krabička cigaret. A taky čaj. Byla totiž naděje, že aspoň na Štědrý den a na svátky přidá správa nápravného zařízení lopatku uhlí navíc, takže bude možno na kamínkách uvařit hrníček čaje. Doopravdický čaj proti tak řečenému „vývaru z onucí po popravených“, který byl ve věznicích podáván na střídačku s „kávou“, doopravdický čaj byla jediná tekutina, která se dala bez odporu pít.

Podívoval jsem se, když v jednom z prvních nákupů si Pater objednal dvacet čtvrtek na kreslení a sadu pastelek. Bachař určený k cenzuře nákupů se naštěstí nepodívoval, a tak jsem byl svědkem, jak Pater s nadšením malého dítěte přijal tuto vzácnost a hned ji pečlivě uklidil pod slamník, aby mu ji některý spoluvězeň nepoužil k podpálení nebo oživení ohně.

A pak nastala ta veliká, velikananánská slavnost přípravy Vánoc. Ani jako dítě jsem nezažil takovou sváteční nervozitu, jako ve společnosti Patera. Zfandil všechny spoluvězně – dokonce i ty,

kterí neměli v sobě špetičku citu. Lidé se těšili. Upnuli se k čemusi konkrétnímu.

Pater maloval jesličky, a i když neumělé, přece jen naivně půvabné figurky Betléma, a my ostatní jsme mu pomáhali figurky vyřezávat žiletkami a ukrývat znovu pod slamník. Současně jsme nacvičovali pásmo českých koled, jakýsi Český Betlém, jímž jsme si chtěli zpříjemnit Štědrý večer.

Vzpomínám na toto předvánoční období v kriminále jako na něco, co se zdálo být příšerně depresivní, ale nakonec díky Paterově iniciativě a nápadu se stalo obdobím, které jsem překonal mnohem snadněji než období jiná. Zrovna nedávno se mě kdosi ptal, co si myslím o pošetilém nápadu uspořádat v Praze v roce 1980 olympijské hry. Okamžitě se mi vybavil Pater. Ano. Možná, že to je pošetilý nápad. Nyní, kdy jsme ve svízelné situaci, je to možná pošetilý nápad. Ale je to velice potřebné, zabývat se reálně myšlenkou na uspořádání olympijských her v Praze. Lidé se potřebují k něčemu upnout, na něco se připravovat, na něco se těšit a mít jasný a konkrétní cíl.

Naše vláda nemůže zaručit perspektivy pro tento či pro příští rok. Ale může navodit atmosféru roku 1980 a dát lidem před oči jasný cíl. Totéž udělal Pater a já jsem mu za to velice vděčen.

I když to pak dopadlo všechno docela jinak. Kolem šesté hodiny byl nástup před baráky. Zbyly nás tam dvě třetiny vězňů z našeho baráku. Ta jedna třetina dostala dovolenku.

Nastoupili jsme, byli jsme odškrtnuti, a protože měl službu bachař, s kterým byla řeč, dovolil nám do každé cely přinést kbelík uhlí navíc. Pak nám popřál klidné Vánoce a zamkl za námi mříž baráku. Ve všech třech celách bylo zatopeno a na všech třech kamínkách se vařil pravý čaj. Služba přivezla večeři. Pamatuji se, že byly velké řízky a bramborový salát. V tom salátu bylo moc cibule,

a protože jsem měl nějaké potíže se žaludkem, nejedl jsem ani smažený řízek, ani salát. Nicméně mi bylo relativně dobře a divil jsem se, jak i ti vyložení kriminálníci jsou změkklí a jak se od nás, politických, nedistancují. Zasedli jsme ke stolu.

A pak začala ta věc s jesličkami a se zpívaným Betlémem. Pater postavil jesličky na stůl, všichni jsme si nalili čaj a Pater se začal modlit. Bylo to velice dojemné a přiznám se, že jsem litoval, že nejsem věřící. Z Patera přímo vyzařovala úžasná duševní síla a víra, tak čistá a tak nakažlivá, že by si nikdo netroufal tento náboženský akt porušit, nebo dokonce zesměšnit.

Náhle zarachotily klíče u mříží a dovnitř se vrátilo šest příslušníků se psem a bez jakékoli výstrahy začali obracet celou naruby. Patera postavili čelem ke zdi, sebrali ze stolu jesličky, necitelně je zmuchlali, že i dvaapadesátkrát trestaný cikán protestoval, a po demolici všech lůžek odvedli Patera do korekce. Už jsem ho od toho večera nespatriil. Nikdy se už na oddělení nevrátil.

Možná, že kdybych ho dnes spatřil někde na kazatelně, že bych ho nepoznal. Určitě jsem si ho zidealizoval. Ale provždycky mně zůstane období přípravy Vánoc spojené s ním. Pater mě naučil těšit se i na dny, jichž se bojíme, a naučil mě pokoře a úctě.

Amnestie

Přišel pan Khon na Správu pasů a víz a požádal o vystěhovalecký pas do Izraele. Dostal ho a vystěhoval se.

Po půl roce se dostavil na izraelské ministerstvo zahraničních věcí a požádal o reemigrační pas zpět do Československa. Dostal ho a vrátil se.

Po dalším půl roce se znovu dostavil na Správu pasů a víz a požádal opět o vystěhovalecký pas do Izraele.

*- Človče, vy jste se zbláznil, řekl mu úředník Správy pasů a víz.
- Napřed se chcete vystěhovat do Izraele, my vám to povolíme, pak se zas chcete vrátit, oni vám to povolí a teď se zas chcete znovu vystěhovat. Děláte si z nás legraci, nebo nemáte sicflajš, nebo co?
Řekněte už jednou, krucifix, kde byste chtěl žít!*

Pan Khon se zapýřil a odpověděl: - Neráčeť se zlobit, ale když vono to stojí za hovno tady i tam. Nejlepší je na tom ta cesta - to má furt ještě člověk naději...

Amnestie je jedno z nejvíce citovaných slov v kriminále.

Amnestie přichází nejméně dvakrát týdně, a to zcela zaručeně a přinejmenším všeobecná, nejméně tříletá - to znamená, že všechny tresty se zkracují o tři roky.

Vidině připravované amnestie propadají ve vězení všichni - intelektuálové, stejně jako duševně méněcenní prznitelé dětí. Uvádím tyto dva extrémy záměrně, protože se stejnou záměrností tato dvě rozličná IQ dávala správa nápravného zařízení do jedné cely. Původně jsem myslel, že to je proto, aby intelektuál svou duchovní úrovní méněcenného blbečka povznesl. Pak jsem přišel na

to, že to je právě naopak. Slabomyslní jsou přidělováni do cel mezi politické proto, aby politickým znepríjemňovali pobyt. Rafinovanost politicky přemýšlejících bachařů jde dokonce tak daleko, že duševně zaostalý vězeň, který v noci neudrží moč, bývá přidělen na lůžko na palandě nahoru a pod ním musí ležet třeba právník, odsouzený pro rozvracení republiky.

Oba extrémní přijímají zprávy o připravované amnestii se stejným nadšením a se slepou důvěrou. „Tutová amnestie“ se připravuje vždy k Novému roku, k 25. únoru, k 9. květnu, v létě jako překvapení, aby s tím nikdo nepočítal, k 28. říjnu, k 7. listopadu, k Vánocům.

To jsou zaručené amnestie. Pak jsou amnestie příležitostné a ty bývají ještě zaručenější. K nějaké státní návštěvě, k výročí volby prezidenta republiky, k volbám do Národního shromáždění, k výročí té či oné smlouvy, ke kosmickým úspěchům Sovětského svazu, k výročí založení KSČ, KSS, KSSS, a pak amnestie jen tak.

Se mnou na cele byl jeden mladý cikánský chlapec. Nevím, jak se jmenoval. Říkali jsme mu Koki. To byl takzvaný amnestijní šampión. Chodil vypomáhat a uklízet do kanceláří, a ne-li denně, tedy určitě obden přinášel zaručené zprávy, že viděl, jak náčelník věznice nesl osobní karty vězňů – a to znamená, že se bude propouštět, že bude amnestie. Pak zas viděl, jak správce skladu počítal a rovnal boty odsouzených – to je znamení, že se chystá amnestie. Jindy si všiml, že náčelník šmahem zamítl všechny dovolenky. Znamená to, že už dovolenky nebude třeba dávat. Bude amnestie. Pak zas vyklízeli vstupní místnost. To bylo znamení, že se tam soustředí odsouzení, jichž se bude amnestie týkat.

Na podzim roku 1962 mělo uplynout pětileté období vlády Jeho Výsosti Antonína Novotného. Podle ústavy mělo dojít k nové volbě prezidenta. Zažil jsem tu atmosféru ve Valdicích, kdy nikdo nepochyboval o tom, že k volbě dojde. Samozřejmě, že nikdo také

nepochyboval o tom, že Jeho Výsost Antonín Druhý nařídí Národnímu shromáždění, aby ho manifestačně zvolilo podruhé. Ale to bylo všem vězňům jedno. Nepředpokládali, že by se mohl ukázat takovým neznabohem, že by nevyhlásil amnestii (jako to udělal o dva roky později, kdy se nechal s dvouletým zpožděním zvolit podruhé). Vězňové neměli o svém prezidentu nejlepší mínění, ale ještě nikdy v dějinách civilizovaných zemí se nestalo, aby zvolení hlavy státu nebylo spojeno s amnestií.

Konaly se proto přípravy. Ti, kterým zbýval rok trestu, už se duševně připravovali do civilu. Jednoroční všeobecná amnestie, to bylo minimum, které se očekávalo.

Byl jsem zavřený s řidičem nákladního auta, který nepozorností zabil člověka a zbývalo mu devět měsíců. Ten už měl svůj další život tak dokonale naplánovaný, že věděl, kolik si vydělá ještě v prosinci 1962, aby mohl na Vánoce koupit dětem lakované polobotky. Měl pět dětí a celé dny snil o tom, že všem koupí lakované polobotky a že si s nimi vyjde na Hod Boží do kostela podívat se na jesličky. Manželka mu zemřela a děti byly v dětském domově. Lakované polobotky znamenaly pro něho symbol blahobytu. Tak strašně se těšil, že když k volbě prezidenta republiky nedocházelo a už se málem blížily Vánoce, obávali jsme se, že si něco udělá. Stával u mříží a plakal. Děsil se pomyšlení, že i tyto Vánoce bude muset jeho pět sirotek strávit v dětském domově a že nebudou mít lakované polobotky.

Antonín Novotný nepovažoval za důležité dát se znovu zvolit. On přece nemusí respektovat ústavu. Vzpomínám si, jak na Štědrý večer řidič s pěti dětmi poprvé proklel režim a přiznal se, že toto prokletí vyslovuje poprvé. Až do Štědrého dne věřil, důvěřoval a sloužil.

Pustili ho až v září roku 1963. Chtěl jít na jesličky do kostela svatého Ignáce na Karlovo náměstí. Vypravil jsem se tam na Hod Boží

roku 1963 s naší malou Lucií. V 10 hodin vstoupil do kostela muž v krátkém koženém kabátě a s ním pět dětí – jako stupínky. Všechny měly lakované polobotky a já musel v té chvíli popadnout Lucii a odejít, protože jsem plakal a protože jsem ho chtěl jít políbit.

Když potom na jaře 1968 zvolil národ Ludvíka Svobodu prezidentem, potkal jsem onoho řidiče na nádvoří Pražského hradu. Svítily mu oči nadšením. Přihlásil jsem se k němu. Dělal u stavebního podniku a od podzimka prý už bude moci dělat zas řidiče. Řekl mi, že mu „pražské jaro“ vrátilo víru. Celých pět let prý mu to trvalo, než se z toho porušení ústavy vzpamatoval.

Prezident Svoboda se objevil na balkónu na třetím nádvoří a muž, který znovu začal věřit, smekl klobouk a sklonil hlavu. Nechtěl bych se mýlit, ale zdálo se mi, že má zase slzy v očích – tentokrát z vděčnosti.

Pak jsem zažil ve svém okolí jiný případ. Profesor matematiky, který trávil ve vězení už čtrnáctý rok. Byl uzavřený do sebe, s nikým se nekamarádil a trpělivě vykonával všechny rozkazy, i ty, které byly absolutně nesmyslné. Jednou jsem vedle něho seděl při navlékání korálů a pan profesor se mi přiznal, že jsem strašně podobný jeho synovi. Věděl jsem, že pan profesor nedostává žádné dopisy a žádné dopisy také nepíše. Byl zavřen pro špionáž a velezradu. Sloužil za války jako letec u RAF v Anglii a hned po osmačtyřicátém ho zavřeli a ještě v roce 1962 neměl za sebou soud. Mnohem později jsem se dozvěděl, že mu syna zastřelili při pokusu o nedovolený přechod hranic, jeho žena zemřela v roce 1949 na rakovinu a dcera spáchala sebevraždu.

Pan profesor se amnestie děsil. Děsil se pomyšlení, že by měl opustit brány vězení a vrátit se mezi lidi. Báł se, že bude muset jít do míst, kde žil a odkud ho bezdůvodně odvěkli. Věděl, že už se nikdy nebude moci vrátit ke své matematice.

Vůl jako kulturní činnost

- Víš, kdy byly první svobodné volby podle našeho volebního zákona?
- ???
- V ráji. Pánbůh přece přivedl Adamovi Evu a řekl: Na a vyber si!

* * *

Ve dvě hodiny v noci zazvoní u pana Khona domovní zvonek.

- Kdo je? ptá se rozespálý pan Khon špehýrkou ve dveřích.

- Listonoš. Nesu vám telegram, ozve se za dveřmi a pan Khon důvěřivě otevřel.

Do místnosti vešli dva páni v kabátech a prohlásili, že jsou od Státní bezpečnosti a jdou vyšetřit, proč žádá pan Khon vystěhovalecký pas.

- Koukněte se, pane Khon, domlouvají mu po dobrém. - Máte pěkný byt? Máte. Máte slušné místo s dobrým platem? Máte. Máte chatu? Máte. Máte auto? Máte. Máte tuzexové konto? Máte. Tak proč se chcete vystěhovat... a ještě k tomu na Nový Zéland?

- To máte tak, odpověděl po kratším váhání pan Khon. - Když na Novém Zélandu vás ve dvě hodiny v noci nebudí listonoš s telegramem!

Podle zákona má každý odsouzený po uplynutí poloviny trestu nárok na podmíněné propuštění. Kriminální živly tohoto práva plně využívaly. Já jsem si také po uplynutí poloviny trestu podal žádost - a do dnešního dne nebyla vyřízena.

Mezitím se ovšem přišlo na to, že se na mne vztahuje amnestie z 9. května 1962 pro politické delikty – což mi u soudu zatajili! –, a tak nastalo handrkování o výši trestu. Zda mám sedět šestnáct měsíců, nebo jít hned domů.

Nakonec kdosi rozhodl, že ta amnestie se vztahuje na těch prvních šest měsíců. Tedy za výrok, který jsem stejně neřekl. Nevztahuje se prý na zbývajících deset měsíců, protože to už jsem vlastně nebezpečný recidivista a na nebezpečné recidivisty se amnestie nevztahuje.

Než se všechno vysvětlilo, odkroutil jsem si plných deset měsíců nepodmíněného odnětí svobody.

Celý případ má zvláštní a neuvěřitelnou pointu – absurdní ve své podstatě, jako byl celý případ absurdní. Když jsem se po odpykání trestu vrátil domů, začal jsem pracovat na stavbě mostu a přitom jsem znovu pokračoval v práci pro Čs. televizi. Bylo před I. mezinárodním televizním festivalem v Praze, na němž měl Čs. televizi reprezentovat revuální film Půjčovna talentů, jehož jsem byl autorem. A tu se přišlo na to, že k trestu odnětí svobody byl současně vysloven dodatkový trest zákazu kulturní činnosti na dobu tří let. Protože jsem psal pro televizi, a tím tedy vyvíjel kulturní činnost, porušil jsem paragraf a tím ohrozil bezpečnost republiky.

Nastal kolotoč, v němž se s neobyčejnou statečností a hlavně energií angažoval ústřední ředitel Čs. televize Jiří Pelikán na jedné straně a tehdejší úřadující tajemník Svazu čs. spisovatelů Ladislav Mňačko na straně druhé, kteří dosáhli u předsedy Nejvyššího soudu projednání mého odvolání.

Zatímco jsem byl uklizen v psychiatrické léčebně, která mě chránila před opětovným zatčením, sešel se Nejvyšší soud a rozhodl takto právem: „Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze

dne 3. července 1962 se pro porušení zákona ruší, neboť větu, že prezident republiky Antonín Novotný je vůl, nelze považovat za kulturní činnost.“

Doslov

V letech kádrových dotazníků vyplňoval jeden úředník kádrový dotazník za účelem obdržení pasu k cestě do sprátelené ciziny.

Pod číslem 42 byl v dotazníku tento duchaplný dotaz:

- Jaký máte poměr k lidově demokratickému zřízení?

Mladý úředník bez váhání vyplnil rubriku touto odpovědí:

- Cítím s ním, ale pomoci mu nemohu.

To byly ještě zlaté časy Antonína Novotného – jak se mi období, kdy jsem byl poprvé prezidentovým vězněm, jeví po 21 letech. Přišlo krátké vydechnutí, jemuž se říkalo „pražské jaro 1968“. Pak to všechno převálcovaly Brežněvovy tanky. Už 6. září 1968 na mne tehdejší předseda ÚKRKu neboli státní kádrovák Miloš Jakeš nechal podat trestní oznámení pro „vyvolávání falešných nadějí hromadnými sdělovacími prostředky“. Dne 16. dubna 1969 hrřimal Vasil Bilak na zasedání ÚV KSČ: „Všemi prostředky – podtrhuji – všemi prostředky musíme vyhladit z našeho socialistického společenství ŠVEJKIÁDY a ŠKUTINIÁDY“. A pak v srpnu 1969 dr. Gustáv Husák z televizní obrazovky vyhrožoval: „A z hrušky dolů, pán Škutina!“ Takže jsem se hned nato stal prezidentovým vězněm podruhé. Tentokrát na pět let. O čemž jsem pak napsal volné pokračování této útlé knížečky pod titulem Prezidentův vězeň na hradě plném bláznů.

Jaké však byly osudy tohoto prvního Prezidentova vězně:

Ještě když byl Antonín Novotný ve funkci, zatelefonovali mi z redakce časopisu Reportér (jmenovitě dr. Vladimír Nepraš a Jiří Hochman), abych sepsal své příhody s tím, jak jsem napřed neřekl, že

prezident Antonín Novotný je vůl, a pak, když jsem byl za to odsouzen, jsem to veřejně před soudním tribunálem řekl. Sedl jsem tedy k psacímu stroji – k tomuto svému výrobnímu prostředku – a sepsal pro týdeník Reportér za jedno jediné odpoledne všechno, co jsem měl na srdci. Bez zloby a záští. V naivní iluzi, že už nikdy v blízké ani daleké budoucnosti takové a podobné reportáže nebude třeba psát.

Vyšlo to v Reportéru jako zvláštní příloha začátkem dubna 1968 a mělo to u čtenářů mimořádný ohlas. Vyšlo to pak nezkráceně v anglických, amerických, holandských, dánských, francouzských, západoněmeckých a italských novinách. Recenzent londýnských Times je nazval „švejkárna intelektuála novotnovské éry“.

Na jaře 1969 vyšlo toto vyprávění jako knížka – v nákladu půl miliónu exemplářů. V den vyjití ji StB zakázala a chtěla celý náklad zabavit. Ale na knihkupeckých pultech už nebyl ani jeden výtisk. Celý půlmilión Prezidentových vězňů byl během několika hodin rozebrán.

To už jsem od Josefa Frolíka věděl, proč jsem musel být zavřen a že je přímo z Moskvy pokyn, abych byl zavřen znovu (viz Josef Frolík: Špión vypovídá – str. 197 a 198).

Dějiny se neopakují. Husákovsko-bilakovsko-jakešovský kriminál je mnohem krutější a rafinovanější než ten z éry Novotného. Používá profesionální vrahy, jako je major Hagara, jimž udílí tituly „náčelníků výchovy“, a gestapácké soudce, jako je hradecký promováný soudce Procházka. Takovou dokonalostí ještě Novotného soudnictví a vězeňství neoplývalo.

Přesto přese všechno se na léta, kdy jsem byl dvakrát prezidentovým vězněm, neohlížím jako na zlý sen. Jak stárnu a let přibývá, víc a víc se mi vybavuje humor tohoto období, smysl pro humor za každé situace. Právě proto komunisté smích nenávidí a zakazují.

I dnes – v roce 1990? Jenže už je nikdo neposlouchá. Mé životní krédo „Svoboda – tolerance – humor“ se zvolna vyplňuje. Máme svobodu. Tak ještě toleranci a hlavně humor!

Jaro 1990

A handwritten signature in cursive script, reading "Vlad. Frušica". The signature is written in black ink on a white background.

Vladimír Škutina

Prezidentův vězeň

Ilustrace na obálce JungHyun Lee / Shutterstock.com

Korektura Lukáš Borčický

Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 2. 10. 2026

ISBN 978-80-274-5228-6 (epub)

ISBN 978-80-274-5229-3 (pdf)

ISBN 978-80-274-5230-9 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z e-knihovna.cz, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihu, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

**Městská
knihovna
v Praze**

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na mlp.cz/vr.